

De juiste prijs per kWh?

2011/15
07 | 04 | 2011

MENSEN

WELVAART

BESCHERMING

Is de prijs van elektriciteit in ons land te hoog, te laag of net heel correct? Op deze vraag bestaat geen exact wetenschappelijk antwoord. Er zijn geen natuurwetten die de 'juiste prijs' op de markten afdwingen. We moeten het antwoord dan ook vooral zoeken in internationale prijsvergelijkingen en analyses van de samenstelling van de finale prijzen. Andere elementen zoals de mate waarin de prijzen en de productie in bepaalde landen nog steeds gereguleerd worden, zijn natuurlijk ook van belang.

11% duurder t.o.v. Eurozone in 2008 en 2009

Een kWh kost in ons land gemiddeld ongeveer 20 Eurocent en het gemiddelde gezin betaalt elk jaar een elektriciteitsfactuur van ongeveer € 700. Hierdoor krijgt dit gezin toegang tot een netwerk dat energiediensten faciliteert. Ditzelfde gezin betaalt elke jaar ook ongeveer € 1 000 aan communicatie (telefonie, internet, digitale televisies, etc.). Ook hier wordt toegang tot een netwerk verkocht zodat de consument actief en passief kan communiceren. Zijn deze prijzen nu hoog of laag? Communicatiediensten zijn niet zo eenvoudig te vergelijken. Elk land heeft verschillende businessconcepten rond internet, telefonie en digitale televisie. Instanties die communicatiepakketten toch vergelijken, concluderen veelal dat België eerder een duur land is.

Elektriciteit is een homogeen goed waardoor men in principe transparante prijsvergelijkingen tussen landen kan maken. Deze vergelijkingen laten toe relevante conclusies te trekken, vooral wanneer tussen representatieve landen vergeleken wordt. Zo is de elektriciteitsprijs in Bulgarije veel lager dan in België – € 0,08/kWh tegenover € 0,20/kWh – maar de relevantie van deze vergelijking is zeer beperkt. De Bulgaarse overheid hanteert immers een prijsbeleid inzake elektriciteit dat inspeelt op historische factoren van voor de toetreding tot de Europese Unie. We geven dan ook de voorkeur aan vergelijkingen tussen landen waarvan de markten enigszins gekoppeld zijn aan de Belgische markt. Ook is het nuttig om niet alleen aandacht te besteden aan prijsverschillen maar aan de verklarende factoren achter deze prijsverschillen.

Uit recente cijfers van Eurostat blijkt dat de Belgische elektriciteitsprijzen voor gezinnen in de eerste helft van 2010 ongeveer 11% hoger waren dan in de andere landen van de Eurozone (Tabel 1). Voor de industrie liggen de Belgische prijzen op het gemiddelde niveau binnen de Eurozone. We beperken ons in deze bijdrage dan ook tot de prijzen voor gezinnen.

Ook in de eerste helft van 2009 waren de Belgische prijzen gemiddeld 11% hoger dan de gemiddelde prijzen in de Eurozone. Wat onze buurlanden betreft, is elektriciteit alleen in Duitsland duurder dan in België (€ 0,24/kWh tegenover € 0,20/kWh). Uit Tabel 1 blijkt dat de elektriciteitsprijzen voor gezinnen in Nederland (€ 0,17/kWh) en vooral in Frankrijk (€ 0,13/kWh) lager zijn. Ook in het Verenigd Koninkrijk zijn de prijzen opvallend laag (€ 0,14/kWh). Denemarken (€ 0,27/kWh) heeft dan weer de duurste elektriciteitsprijzen in de EU. De Deense prijzen lagen in 2010 gemiddeld 35% hoger dan in België. Het valt voorts op dat de Belgische prijzen in de eerste helft van 2008 nog 25% duurder waren dan in de landen van de Eurozone. De Belgische prijzen bleven stabiel in de periode 2008-2010 terwijl de prijzen in de Eurozone stegen van € 0,16/kWh naar € 0,18/kWh. Is dit toeval of is een evolutie naar prijsconvergentie al ingezet?

Tabel 1 – Elektriciteitsprijzen, prijsregulering en marktconcentratie in Europa

	Elektriciteitsprijzen (€/kWh)	Elektriciteitsprijzen (€/kWh)	Elektriciteitsprijzen (€/kWh)	Elektriciteitsprijzen (€/kWh)	Elektriciteitsprijzen (€/kWh)	Elektriciteitsprijzen (€/kWh)	Regulering van de finale prijs voor gezinnen?	Marktconcentratie	Marktconcentratie
	Gezinnen	Gezinnen	Gezinnen	Industrie	Industrie	Industrie			
	2008s1	2009s1	2010s1	2008s1	2009s1	2010s1		Mate van concentratie	% aandeel 3 grootste producenten (2008)
EU-27	0,16	0,16	0,17	0,10	0,11	0,10			
Eurozone	0,16	0,17	0,18	0,10	0,11	0,11			
België	0,20	0,19	0,20	0,11	0,11	0,11	Neen	Zeer hoog	97,5
Bulgarije	0,07	0,08	0,08	0,06	0,06	0,06	Ja	Laag	56,4
Tsjechië	0,13	0,13	0,13	0,11	0,11	0,10	Neen	Hoog	75,31
Denemarken	0,26	0,27	0,27	0,09	0,09	0,09	Ja	Hoog	75
Duitsland	0,21	0,23	0,24	0,11	0,11	0,11	Neen	Hoog	84,7
Estland	0,08	0,09	0,10	0,06	0,06	0,07	Ja	Zeer hoog	99
Ierland	0,18	0,20	0,18	0,13	0,12	0,11	Ja	Hoog	86

Griekenland	0,10	0,12	0,12	0,09	0,09	0,09	Ja	-	-
Spanje	0,14	0,16	0,17	0,10	0,12	0,12	Neen	Medium	72,9
Frankrijk	0,12	0,12	0,13	0,07	0,07	0,07	Ja	Zeer hoog	93
Italië	0,20	0,21	0,20	0,14	0,15	0,14	Ja	Medium	57,6
Cyprus	0,18	0,16	0,19	0,14	0,12	0,15	Ja	Zeer hoog	100
Letland	0,08	0,11	0,10	0,07	0,09	0,09	Ja	Zeer hoog	94
Litouwen	0,09	0,10	0,12	0,08	0,09	0,10	Ja	Hoog	85
Luxemburg	0,16	0,19	0,17	0,10	0,12	0,10	Neen	Zeer hoog	79
Hongarije	0,15	0,15	:	0,11	0,12	:	Ja	Hoog	67,9
Malta	0,10	0,17	:	0,12	0,15	:	-	-	-
Nederland	0,17	0,19	0,17	0,10	0,11	0,10	Neen	Medium	69,9
Oostenrijk	0,18	0,19	0,20	0,11	:	:	Neen	Medium	50
Polen	0,13	0,11	0,13	0,09	0,09	0,10	Ja	Medium	52,5
Portugal	0,15	0,15	0,16	0,09	0,09	0,09	Ja	Laag	72,2
Roemenië	0,11	0,10	0,10	0,09	0,08	0,09	Ja	Hoog	71
Slovenië	0,11	0,13	0,14	0,09	0,10	0,10	Neen	Hoog	92,5
Slovakije	0,14	0,15	0,15	0,12	0,14	0,12	Ja	Zeer hoog	84
Finland	0,12	0,13	0,13	0,06	0,07	0,07	Neen	Medium	68
Zweden	0,17	0,16	0,18	0,07	0,07	0,08	Neen	Laag	74,7
Verenigd Koninkrijk	0,15	0,15	0,14	0,10	0,11	0,10	Neen	Laag	42
Noorwegen	0,16	0,16	0,20	0,08	0,08	0,10	Neen	Laag	43

Bronnen: Eurostat (2011). Energy prices databases en European Commission (2010). Report on Progress in Creating the Internal Gas and Electricity Market. Technical Annex to the Communication, p.10,12 en 13

Het prijsverschil van 11% in 2009 en 2010 nodigt velen uit tot een debat over onze energiemarkten. Het gemiddelde gezin betaalt voor het autogebruik jaarlijks ongeveer € 1 300 per jaar aan brandstofkosten¹. Omwille van de lage belastingen op diesel in ons land, zijn de Belgische brandstofprijzen bij de laagste van de Eurozone. Toch hoor je weinig politici pleiten voor hogere brandstofprijzen om deze opvallend lage prijzen naar het Europese gemiddelde te brengen. Voorts heeft België letterlijk de allerhoogste belastingen op lage arbeidsinkomens. Alle andere landen – in de Eurozone of daarbuiten – hebben lagere tot veel lagere belastingen op bescheiden arbeidsinkomens. Deze hoge fiscale druk is rechtstreeks te verantwoorden voor belangrijke structurele problemen zoals de werkloosheids- en inactiviteitsvallen. Maar wie maakt een breekpunt van een fiscale hervorming om deze mistoestanden met een zeer hoge maatschappelijke kost aan te pakken?

Hoge prijzen door machtsconcentratie?

De relatief hoge Belgische prijzen worden meestal toegeschreven aan de dominante positie van Electrabel. Meer concurrentie voor Electrabel zou dan ook kunnen leiden tot lagere prijzen. Deze standaardredenering uit de klassieke economische theorie is zeer relevant maar in complexe marktomgevingen is de impact van meer concurrentie op finale prijzen moeilijker te voorspellen. Zo zijn in Luxemburg, Finland en Spanje de prijzen lager dan bij ons en de markten minder geconcentreerd.

Uit Tabel 1 blijkt dat de elektriciteitsmarkten in het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen veel minder geconcentreerd zijn dan in België. Het aandeel van de drie grootste producenten bedraagt er slechts 43% terwijl dit in België bijna 100% is. Toch zijn de prijzen in Noorwegen identiek aan de Belgische prijzen terwijl de Britten wel veel lagere prijzen betalen. Ook Oostenrijk is een land met een opvallende lage machtsconcentratie. De drie grootste Oostenrijkse producenten hebben een gezamenlijk aandeel van 50%. Toch zijn de Oostenrijkse elektriciteitsprijzen exact gelijk aan de Belgische prijzen. In Finland is de markt meer geconcentreerd dan in Noorwegen maar zijn de prijzen veel lager. Ook in Nederland is de marktmacht minder geconcentreerd dan in België maar waren de prijzen in de eerste helft van 2009 gelijk aan de Belgische prijzen. Al deze landen kennen geen regulering van de finale prijzen. Het verband tussen prijsniveau en de concentratie van marktmacht is veel minder eenduidig dan algemeen wordt aangenomen. Dit is natuurlijk geen argument om niet te streven naar een toename van de concurrentie op de Belgische markt. Het is wel eigenaardig dat zowat iedereen roept om meer concurrentie op de Belgische markt maar in het recente verleden enkele kandidaat-investeerders – bijvoorbeeld het Duitse EON - geen vergunning krijgen voor grote nieuwe projecten. Tja...

Prijsvergelijkingen tussen landen met en zonder prijsregulering zijn veel minder relevant. In Frankrijk is de markt evenzeer geconcentreerd als bij ons maar zijn de prijzen lager omwille van de prijsregulering. Dit betekent natuurlijk niet dat de Franse prijzen zonder regulering even hoog zouden zijn als in ons land. Denemarken koppelt dan weer prijsregulering aan de allerhoogste prijzen (bij een relatief lage machtsconcentratie van 75%).

Als we de Belgische prijzen vergelijken met de prijzen in nabije landen zonder regulering (Nederland, Luxemburg, Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Oostenrijk) dan blijken de prijzen in ons land 7.5% hoger te liggen.

Prijscontrole?

Sommigen pleiten voor een vorm van prijscontrole om lagere prijzen af te dwingen. Prijsregulering kan in bepaalde gevallen zeer zinvol zijn maar binnen de Europese context van liberalisering en marktintegratie is de prijsvorming voor elektriciteit vrijgemaakt. De producenten van elektriciteit bepalen zelf hun prijzen in contracten op lange termijn of op markten zoals Belpex. Op deze elektriciteitsmarkten worden de prijzen bepaald door het spel van vraag en aanbod en niet door een prijszettende overheid.

De liberalisering van de Europese elektriciteitsmarkt is nog niet gefinaliseerd. De Europese Commissie erkent zelf in haar vooruitgangsrapport over de liberalisering dat er nog steeds heel wat lidstaten zijn met een vorm van prijsregulering in vrijgemaakte markten (zie Tabel 1). De Commissie heeft dan ook procedures lopen tegen de prijsregulering in Italië, Frankrijk en Ierland en heeft een resem andere landen – waaronder Polen, Portugal en Bulgarije - formeel verzocht om spoedig de prijsregulering op te heffen die conflicteert

met de Europese wetgeving. Op termijn zullen alle lidstaten de Europese wetgeving nauwgezet moeten naleven maar niemand kan voorspellen wanneer dit realiteit zal zijn.

Wie uit nostalgie de prijsregulering van voor de liberalisering wil herinvoeren door verkoopprijzen op te leggen aan producenten, moet dus rekening houden met bezwaren vanuit Brussels.

Ook kan de vraag gesteld worden of het sop de kool wel waard is. Want het modale Belgische gezin met een verbruik van 3 500 kWh betaalt elk jaar een elektriciteitsfactuur van iets meer dan € 700. Dit komt neer op ongeveer € 2 per dag. Mochten we nu met prijscontrole de Belgische prijzen op het niveau van de Eurozone reguleren, dan realiseert dit gezin een besparing van pakweg € 70. Net voldoende voor één tankbeurt aan de pomp.

Samenstelling van de elektriciteitsprijs

De prijs per kWh is de optelsom van de productiekost per kWh bij een private producent, de netwerkkosten om de elektriciteit in de huiskamer te brengen en de som van belastingen (21% BTW) en heffingen. De netwerkkosten zijn de kosten voor transmissie en distributie waaraan ook de subsidiekosten aan hernieuwbare energieprojecten worden toegerekend. Deze activiteiten worden uitgeoefend door andere bedrijven dan de productiebedrijven. In de discussie over de hoge Belgische elektriciteitsprijzen blijft de samenstelling van de elektriciteitsprijzen opvallend onderbelicht.

Tabel 2 toont de samenstelling van de kost per kWh in 2008 voor enkele Europese landen. Uit deze gegevens van de Europese Commissie blijkt dat de netwerkkosten in België opvallend hoog uitvallen. De netwerkkosten bedragen € 6,88 per 100 kWh in ons land terwijl deze in Duitsland of Denemarken toch 20% lager zijn. In andere 'dure' landen zoals Italië zijn de netwerkkosten 30% lager. Alleen het kleine Luxemburg heeft hogere netwerkkosten. Voorts wordt ook duidelijk dat de hoge prijzen in Denemarken het gevolg zijn van hoge belastingen en heffingen op elektriciteit. Per 100 kWh ontvangt de Deense overheid maar liefst € 14,62. In België zijn de belastingen op elektriciteit relatief laag.

Tabel 2 – Samenstelling van de elektriciteitsprijs voor gezinnen in Eurocent (in € per 100 kWh)

2008	Productie	Netwerk	Belastingen	Totaal
België	8,95	6,88	3,62	20,81
Bulgarije	4,09	2,76	1,38	8,23
Duitsland	8,01	5,40	8,54	21,95
Denemarken	8,05	5,23	14,62	27,85
Estland	3,11	3,59	1,81	8,50
Finland	5,50	4,05	3,18	12,73
Hongarije	8,28	4,53	2,72	15,53
Italië	11,13	4,86	5,37	21,95
Luxemburg	6,16	7,54	1,86	15,56
Malta	12,39	2,20	0,77	15,36
Oostenrijk	6,78	5,91	5,03	17,72
Portugal	6,99	3,98	4,28	15,25
Slowakije	6,50	6,33	2,44	15,27
Verenigd Koninkrijk	10,65	4,53	0,73	16,03
Spanje	8,94	3,83	2,80	15,57
Zweden	6,20	5,18	6,11	17,46

Bron; European Commission (2010). Report on Progress in Creating the Internal Gas and Electricity Market. Technical Annex to the Communication, p.33

De CREG publiceerde recent een zeer interessante studie over de uitsplitsing van de kostprijs per kWh voor Brussel, Parijs, Berlijn, Amsterdam en Londen. Vergelijkingen tussen grootsteden zijn dikwijls interessanter dan vergelijkingen tussen landen omdat we kunnen veronderstellen dat in stedelijke gebieden de netwerk-kosten – vooral distributie – vergelijkbaar zouden moeten zijn. Er zijn nu eenmaal geen steden met een zeer lage bevolkingsdichtheid... Tabel 3 geeft een overzicht van de samenstelling van de jaarlijkse elektriciteitsfactuur voor gezinnen in deze hoofdsteden op basis van de HEPI-prijsindex² die de CREG in een eigen detailanalyse reproduceert.

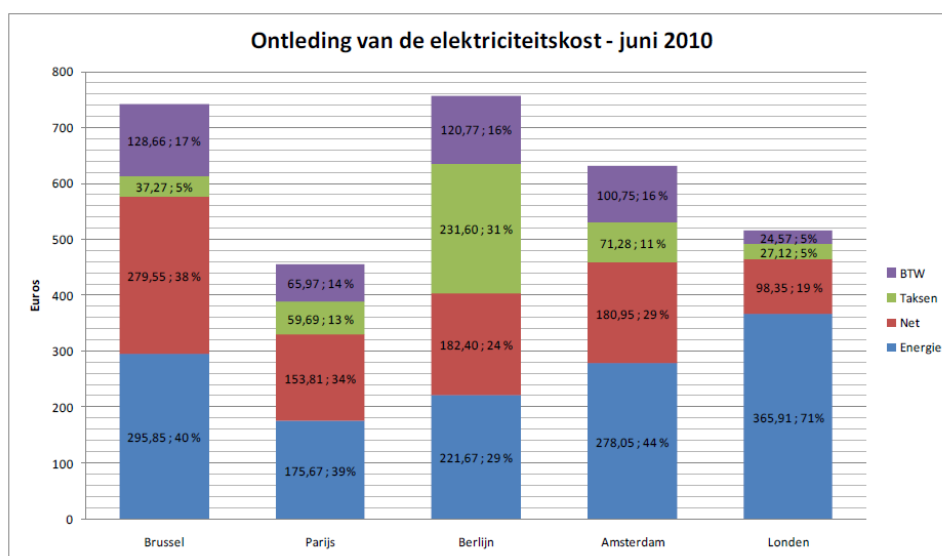
Tabel 3 – Elektriciteitsprijzen in Euro voor gezinnen op basis van HEPI index (juni 2010)

HEPI (€)	Totaal	Productie	Netwerk	Belastingen
Brussel	750,80	296,55	281,55	127,65
Berlijn	797,30	310,95	191,35	127,55
Parijs	461,65	170,80	166,25	69,30
Amsterdam	606,20	272,65	182,00	96,95
Londen	484,05	358,20	77,45	24,20

Bron: CREG (2010). Study of the comparison of Electricity prices for a household consuming 3 500 kWh grey Electricity (single tariff) in Brussels, Paris, Berlin, Amsterdam and London, p.6

De resultaten van de eigen rekenoefening van de CREG voor een residentiële klant met een jaarlijks verbruik van 3 500 kWh grijze elektriciteit worden gepresenteerd in Figuur 1 en in Tabel 4. Hieruit blijkt dat het modale gezin in Brussel jaarlijks evenveel betaalt als in Berlijn maar dat de samenstelling van de elektriciteitsfactuur grondig verschilt. Zo ontvangen de Duitse overheden 47% van het factuurbedrag terwijl de Belgische overheden tevreden zijn met 22%. De Duitse producenten ontvangen 29% en de Berlijnse netwerkbedrijven ontvangen de resterende 24% van de factuur. In Brussel ontvangen de netwerkbedrijven en producenten ongeveer evenveel. Beide partijen ontvangen meer dan hun Berlijnse tegenhangers en vooral voor de Belgische netwerkbedrijven loopt het verschil flink op (€ 279 tegenover € 182).

Figuur 1 – Samenstelling elektriciteitsfactuur in 5 grootsteden (2010) volgens CREG

Bron: CREG (2010). Study of the comparison of Electricity prices for a household consuming 3 500 kWh grey Electricity (single tariff) in Brussels, Paris, Berlin, Amsterdam and London, p.27

Een gezin uit Amsterdam betaalt jaarlijks € 110 minder dan in Brussel. Toch ontvangen de Nederlandse overheden meer belastingen per 3 500 kWh dan de Belgische overheden (€172 tegenover € 162). In vergelijking tot Brussel betaalt het modale gezin in Amsterdam € 100 minder aan netwerkkosten en € 17 minder aan de producenten.

In Parijs en Londen zijn de prijzen merkkelijk lager (o.a. door prijsregulering in Frankrijk). Een gezin uit Londen betaalt amper belastingen op elektriciteit en slechts een derde van de Brusselse netwerkkosten. Producenten ontvangen wel een hogere vergoeding in Londen dan in Brussel. In Parijs zijn de prijzen het laagst en bedraagt de gereguleerde netwerkkost € 153 per gezin per jaar, wat bijna de helft is van de Brusselse netwerkkost. In Parijs ontvangen de producenten de laagste vergoeding.

Tabel 4 – Samenstelling elektriciteitsfactuur in 5 grootsteden (2010) volgens CREG

CREG	Totaal	Productie	Netwerk	Heffingen	BTW
Brussel	741,33	295,85	279,55	37,27	128,66
Berlijn	756,44	221,67	182,40	213,60	120,78
Parijs	455,15	175,67	153,81	59,69	65,97
Amsterdam	631,02	278,05	180,95	71,28	100,75
London	515,94	365,91	98,35	27,12	24,75

Bron: CREG (2010). Study of the comparison of Electricity prices for a household consuming 3 500 kWh grey Electricity (single tariff) in Brussels, Paris, Berlin, Amsterdam and London, p.27

Hoge netwerkkosten worden verder verhoogd

Op basis van de cijfers van de Europese Commissie, HEPI en CREG kunnen we dus concluderen dat de productiekost ongeveer 40% uitmaakt van de finale consumptieprijs van elektriciteit. De netwerkkosten vertegenwoordigen ongeveer 37% van de finale prijs en de overheid int de resterende 23% van de finale consumptieprijs als een fiscale ontvangst. Vooral het Belgische netwerk wordt duur betaald terwijl de belastingen op elektriciteit in ons land eerder beperkt zijn. Een deel van de netwerkkosten sijpelt door naar lokale besturen – bijvoorbeeld als dividenden betaald aan gemeenten – en financiert zodoende lokale overheden. Er zijn dus vele belanghebbenden bij hoge distributietarieven.

Het grote gewicht van de netwerkkosten vermindert de impact van lagere productiekosten op de finale factuur. Indien in Tabel 4 de productiekosten van elektriciteit zouden halveren – van € 295 naar € 147 – dan zal de finale factuur veel minder sterk dalen. Een daling van de finale factuur tot € 525 – of min 25% - lijkt plausibel.

In het kader van de liberalisering moeten de distributietarieven een faire en transparantere marktintegratie op Europees niveau mogelijk maken. Dit impliceert een regulering van de distributiekosten conform de Europese wetgeving. In verband met de hoge netwerkkosten merkt de CREG³ op dat de distributietarieven tussen 2007 en 2009 gestegen zijn met 35% wat neerkomt op een toename van de factuur voor de consument met € 53. Bovendien stelt de CREG dat de distributienetbeheerders de Belgische wetgeving in hun

voordeel – en dus in het nadeel van de consument - hebben beïnvloed. Zou dit iets te maken kunnen hebben met de samenstelling van de bestuursraden in bepaalde distributiebedrijven?

De subsidiekosten voor hernieuwbare energieprojecten worden doorgerekend in de netwerktarieven. Aangezien deze subsidiekosten fors zullen gaan stijgen tussen nu en 2020, kan de consument zich alvast voorbereiden op een verdere toename van de al hoge netwerkkosten. Zo worden de netwerkkosten in 2012 alvast verhoogd met gemiddeld € 72 per gezin. Verdere verhogingen zitten in de pijplijn. Het gewicht van de productiekost van grijze elektriciteit zal verder afkalven...

Conclusies

Elektriciteit is in ons land 11% duurder dan de gemiddelde prijs in de Eurozone. Het verband tussen de dominante positie van Electrabel en de finale prijs is minder eenduidig dan algemeen aangenomen wordt. In landen als Oostenrijk en Noorwegen is er geen dominante speler maar zijn de prijzen exact gelijk aan de Belgische prijzen. In Duitsland is de marktmacht ook minder geconcentreerd dan bij ons maar zijn de prijzen hoger. Het Verenigd Koninkrijk is dan weer het typevoorbeeld van een land met een concurrentiële markt en lage prijzen voor de consument.

Uit de samenstelling van de elektriciteitsprijs blijkt dat de netwerkkosten in ons land – op uitzondering van Luxemburg – de hoogste zijn van Europa. Ongeveer 37% van onze factuur gaat naar het netwerk. De producenten ontvangen 40% van de factuur en de overheid int de resterende 23% onder de vorm van belastingen (BTW + heffingen). De hoge netwerkkosten zouden centraal moeten staan in een ernstig debat over de elektriciteitsprijzen, zeker omdat de distributiekosten in de toekomst fors dreigen te stijgen door het ondoordachte beleid ter ondersteuning van hernieuwbare energieprojecten.

Johan Albrecht

Senior Fellow

Footnotes:

¹Berekend aan 15 000 kilometers per jaar.

²HEPI (household energy price index): een maandelijkse prijsindex van VaasaETT Global Energy

³CREG (2010). Persbericht 18 mei 2010 (www.creg.be)

Voor duurzame economische groei
en sociale bescherming

ONAFHANKELIJKE DENKTANK

KLARE IDEEËN, KLAAR VOOR ACTIE

Itinera Institute VZW

Leopold II Laan 184d B-1080 Brussel

T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org
www.itinerainstitute.org

Verantwoordelijke uitgever: Marc De Vos, Directeur